

Kalendárium tragédie

- Február 1939 „So židmi, ktorí majú zlato, šperky, bohatstvo, urobili všade poriadok a urobíme ho s nimi aj my.“ A. Mach, hlavný veliteľ HG
- 18.4.1939 Vládne nariadenie č. 63 o vymedzení pojmu Žid
- 1.6.1940 Vládne nariadenie č. 113 o židovských podnikoch - obmedzovalo hospodárske práva Židov
- August 1940 „Pozbavím na Slovensku 90 000 ľudí príjmu a majetku, vznikne z toho židovský problém, ktorý možno riešiť iba vystáňovaním“, D. Wislicény, poradca slovenskej vlády pre riešenie židovskej otázky po svojom príchode na Slovensko
- 3.9.1940 Ústavným zákonom č. 210/1940 splnomocnil Slovenský snem vládu, aby počas jedného roka urobila všetky potrebné opatrenia na dokončenie arizácie
- 14.9.1940 Na základe nariadenia č. 215/1940 židovským občanom odobrali pasy, ako aj iné doklady, ktoré im umožňovali cestovať
- 16.9.1940 Vznikol Ústredný hospodársky úrad na čele s A. Morávkom, do jeho kompetencie spadala hospodárska likvidácia Židov a prechod ich majetku do rúk arizátorov a štátu
- September 1940 Vznikla vládny nariadením č. 234/1940 Ústredňa Židov, ktorá ako jediná musela zastupovať kolektívne záujmy Židov na Slovensku, ale úplne podliehala Ústrednému hospodárskemu úradu (ÚHÚ)
- 9.9.1941 Nariadenie O právnom postavení Židov - židovský kódex
- 25.3.1942 Začiatok deportácií slovenských Židov. Z Popradu odišiel o 19.³⁰ h prvý transport 1000 mladých žien do koncentračného tábora Osvienčim
- 1.4.1942 Vyhláska ministerstva vnútra o zriadení židovských pracovných táborov
- 15.5.1942 Ústavný zákon, ktorý dodatočne legalizoval vystáňovanie Židov a umožnil udeľovať aj výnimky z deportácií
- 20.5.1942 Pastiersky list predstaviteľov evanjelickej cirkvi a. v. proti deportáciám
- 20.10.1942 Odišiel posledný transport Židov zo Slovenska v roku 1942
- 8.2.1943 „Jednou z prvých našich povinností bude, keď sme odstránili 80 percent Židov, vysporiadať sa aj s tými ostatnými... Príde marec, príde apríl a pôjdu transporty!“ A. Mach
- 8.3.1943 Pastiersky list rím. katolíckych biskupov Slovenska proti deportáciám
- 5.5.1943 Nóta č. 2.731/43 - Svätá stolica protestovala proti ďalšiemu vystáňovaniu Židov a kresťanov židovského pôvodu zo Slovenska
- 7.4.1944 Útek slovenských väzňov A. Wetzlera a W. Rosenberga z KT Osvienčim. V Žiline napísali rozsiahlu správu tzv. „Osvienčimské protokoly“
- 29.8.1944 Vyhlásenie Slovenského národného povstania, v ktorom bojovalo vyše 1650 slovenských Židov
- 4.-11.1.1945 Vo väpenke v Nemeckej príslušníci EK-14 a gardisti POHG zavraždili a spálili do 900 rasovo a politicky prenasledovaných osôb
- 5.11.1944 - 5.3.1945 Príslušníci EK 14 spolu s POHG zavraždili v Kremničke 747 osôb, z nich bolo vyše 400 Židov
- September 1944 - marec 1945 Z koncentračného tábora v Sereďi odtransportovali okolo 12 000 slovenských väzňov

Odborný garant projektu

Múzeum Slovenského národného povstania

Múzeum Slovenského národného povstania
Kapitulská 23, 975 59 Banská Bystrica

Múzeum Slovenského národného povstania

tel.: +421-48-415 20 70
+421-48-412 32 58
fax: +421-48-412 37 16

Pamätník Nemecká

tel.: +421-48-412 32 58
mobil: +421-902-923 427

Slovenská národná expozícia v Osvienčime

tel.: +421-48-415 20 70
+421-48-412 32 58
fax: +421-48-412 37 16

Národná kultúrna pamiatka Kalište

tel.: +421-48-415 20 70
+421-48-412 32 58

PARTNERI PROJEKTU

Dokumentáčne centrum holokaustu
Študenti Akadémie umení Banská Bystrica

PROJEKT PODPORILI

Ministerstvo kultúry SR

Nadácia Ezra

MEDIÁLNI PARTNERI

Projekt vagón

Ojedinelá výstava Múzea SNP
v dobových vagónoch
o tragických osudoch ľudí
počas holokaustu v období 1939 - 1945

Po vzniku Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945 žilo na jej území okolo 90 000 Židov. Mali svoju kultúru, ktorá sa budovala storočia. Podobne to bolo s rómskou komunitou. Osud týchto etník na Slovensku v období vojny je právom označovaný za tragédiu. Totalitný režim novej Slovenskej republiky nesie svoj diel zodpovednosti za likvidáciu slovenských Židov v nacistických koncentračných táborech a prenasledovanie Rómov. Legislatíva slovenského štátu od prvopočiatku „myslela“ na osoby nepriateľské, asociálne

Deportácie 1942

Rómska pracovná jednotka

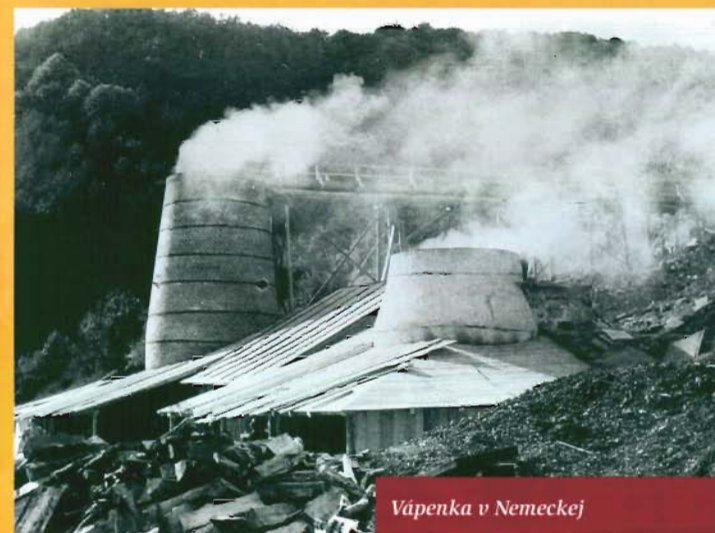
a neprispôsobivé, čo sa prejavovalo v zákonodarstve už od marca 1939 a vyústilo do otvorenia koncentračného tábora v Ilave v apríli 1939. Pracovné tábory začali vznikať v roku 1941 nariadením s mocou zákona O pracovnej povinnosti. Do začiatku Slovenského národného povstania prešlo týmito tábormi okolo 6 000 väzňov. Následne z rozhodnutia vlády vznikli vojenské pracovné útvary. Na základe vyhlášky ministerstva vnútra z apríla 1941 a neskôr v zmysle Židovského kódexu začali vznikať pracovné tábory pre Židov. Pracovali v nich židovskí muži vo veku od 16 do 60 rokov a v druhej polovici roku 1941 bolo okolo 5 500 väzňov internovaných v 80 pracovných strediskách. Strážnu službu v nich konali príslušníci Hlinkovej gardy a Freiwillige Schutzstaffel.

„Vláda schválila návrh ústavného zákona o odstránení Židov z územia Slovenskej republiky.“

Už 3. septembra 1940 došlo k významnej legislatívnej zmene – slovenský snem alibisticky splnomocnil vládu, aby počas jedného roka vykonala všetky opatrenia nevyhnutné k vykonaniu arizácie. Na základe tohto procesu boli Židia zbavení majetku a základných ľudských práv.

Dňa 9. septembra vyšlo nariadenie O právnom postavení Židov pod číslom 198/1941 Slovenského zákonníka, v dejinách skôr známe ako Židovský kódex. Po prijatí Židovského kódexu a relatívne ukončenom arizačnom procese vznikla masa obyvateľstva zbavená nielen majetku, ale aj všetkých práv. Otázka ich odstránenia zo Slovenska sa pre arizátorov a organizátorov tohto procesu stala nanajväč aktuálnou. Dňa 24. marca 1942 zasadala slovenská vláda a v bode 19 jej uznesenia sa konštatovalo: „Vláda schválila návrh ústavného zákona o odstránení Židov z územia Slovenskej republiky.“ Na druhý deň vypravili prvý vlak, v ktorom bolo 1000 židovských dievčat. Slovenská vláda nacistom v súvislosti s deportáciami platila takzvaný presídľovací poplatok vo výške 500,- ríšskych mariek za každého vysťahovaného slovenského Žida. Od 25. marca do 20. októbra 1942 odišlo zo Slovenska 57 transportov a bolo v nich 57 628 transportovaných. V októbri 1942 boli tran-

Iniciátori deportácií:
Vojtech Tuka a Alexander Mach

Vápenka v Nemeckej

spory zo Slovenska zastavené. V dokumente z marca 1943 sa uvádza, že 2 574 Židov bolo zaistených v pracovných táborech a 18 945 bolo chránených v zmysle zákona.

Postupná okupácia Slovenska nacistickými jednotkami od konca augusta 1944 zmenila aj situáciu Židov a Rómov. Mnoho rasovo prenasledovaných bolo zavraždených v masových hrobkách na území celého Slovenska. Zo Serede bolo odtransportovaných okolo 12 000 väzňov do Osvienčimu a Terezína. Tragédia v poslednej fáze vojny postihla aj Židov a Rómov žijúcich na území južného Slovenska okupovaného Maďarskom. Na pôvodne slovenskom území bolo niekoľko deportačných stredísk, z ktorých bolo odtransportovaných 42 348 Židov.